

Отримано: 14 квітня 2019 року

Прорецензовано: 22 травня 2019 року

Прийнято до друку: 23 травня 2019 року

e-mail: Victoriakost20@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-6(74)-69-73

Костенко В. Г., Сологор І. М., Беляєва О. М. Жанрові параметри англomовного документа інформованої згоди на виконання стоматологічного втручання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 6(74), червень. С. 69–73.

УДК 811.111.659 (3)

Костенко Вікторія Геннадіївна,
кандидат філологічних наук, доцент, Українська медична стоматологічна академія
Сологор Ірина Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент, Українська медична стоматологічна академія
Беляєва Олена Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент, Українська медична стоматологічна академія

ЖАНРОВІ ПАРАМЕТРИ АНГЛОМОВНОГО ДОКУМЕНТА ІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ НА ВИКОНАННЯ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ВТРУЧАННЯ

Метою представленого дослідження було визначити й схарактеризувати жанрові параметри текстів документа інформованої згоди пацієнта на виконання різних видів стоматологічного лікування та послуг. Інформована згода пацієнта – це окремий самостійний жанр професійного дискурсу, що надає інформацію про характер медичного втручання, фіксує процес спілкування між лікарем і пацієнтом, результатом якого є зважене рішення останнього погодитися на певне втручання чи відхилити його. Увесь комплекс структурно-композиційних та мовних засобів, що використовуються в текстах досліджуваного жанру, спрямований на актуалізацію тих фрагментів знань пацієнта, які здатні виступити в ролі компонентів ситуації ухвалення ним усвідомленого рішення.

Ключові слова: інформована згода, жанр, англomовний професійний дискурс стоматології, комунікація, структурно-композиційні та мовні засоби.

Viktoriia Kostenko,
PhD in Philology, Associate professor, Ukrainian Medical Stomatological Academy
Iryna Solohor,
PhD in Philology, Associate professor, Ukrainian Medical Stomatological Academy
Olena Bieliciaeva,
PhD in Pedagogy, Associate professor, Ukrainian Medical Stomatological Academy

GENRE PARAMETERS OF DOCUMENTS OF INFORMED CONSENT FOR DENTAL TREATMENT

The practice of informed consent plays a very important role in health care and clinical research as the main purpose of this type of documents is to improve the quality of the health care provided and the life quality of patients. Nevertheless, the genre parameters of the documents have been paid surprisingly little attention to. The aim of this study was to specify and characterize the genre parameters of informed consent for dental treatment. The results obtained based on the thorough investigation of 50 informed consent forms applied in the USA medical settings licensed to provide various dental services. Communicative purposes of this genre consist in providing patients with specific information about the character of dental procedure in order to build up their psychological readiness for making an autonomous decision. Though the forms studied are designed for various kinds of dental treatment, they are stereotyped and structurally the texts of the documents are divided into six segments, which contain the explanation and guidance for each stage of obtaining the consent and questions to elucidate understanding. The content of informed consent has been primarily framed through the language of medicine, but linguistics means chosen are fairly explicit for lay persons. Investigating documents of a particular field of human activity can contribute much in better understanding of professional discourse functioning as well as outline the prognosis of its development.

Key words: informed consent, genre, English professional discourse of dentistry, communication, structural and linguistics tools.

Документація є важливою інформаційно-технологічною складовою сучасних систем охорони здоров'я в усьому світі і має важливе соціальне значення – сприяти правильній організації надання медичної допомоги. Медична документація, представлена в різних матеріальних формах та призначена для збереження чи передачі в часі та просторі в процесі професійної взаємодії, є невід'ємною складовою дискурсу стоматології, що за своїми соціально-ситуативними параметрами, діапазоном предметної сфери і тематики, розмаїттям способів і каналів передачі інформації та векторами спілкування учасників являє собою складну неоднорідну динамічну систему [3, с. 220].

Одним з основних елементів нинішньої системи морально-етичного та правового регулювання сфери надання медичних послуг, на думку вітчизняних (Р. В. Поворознюк, О. І. Ліщинська, І. Я. Сенюта) та зарубіжних дослідників (Ю. Г. Дегтярев, М. G. del Carmen, S. Joffee, J. Marta, G. A. A. Nieuwkamp, D. J. Mazur, P. Ordóñez-López), є добровільна інформована згода пацієнта на виконання медичного втручання, тобто на застосування методів діагностики, профілактики або лікування, пов'язаних із впливом на організм людини. Добровільна інформована згода у її сучасному розумінні як форма реалізації прав пацієнта, як засіб, що гарантує законодавчу захищеність і пацієнтів, і медичних працівників та попереджає виникнення юридичних конфліктів між пацієнтами та установами охорони здоров'я, була уперше запроваджена у Німеччині та США понад століття тому [1, с. 26], хоча, як доводять італійські та американські вчені (V. Mallardi, D. J. Mazur), своїм корінням така угода сягає античності [16, с. 214; 18, с. 762].

Інформована згода в медичній практиці – це документ, що надає інформацію про характер медичного втручання, пов'язані з ним вірогідні ризики і можливі медико-соціальні, психологічні, економічні та інші наслідки, можливі альтернативні види медичної допомоги та пов'язані з ними наслідки і ризики, фіксує процес спілкування між лікарем і пацієнтом,

результатом якого є зважене рішення останнього погодитися на певне втручання чи відмовитися від нього [5; 9; 11; 18; 19]. Цей документ двосторонньої дії відбиває двовекторну комунікацію, підкреслює важливість свідомого відповідального ставлення пацієнта до власного здоров'я; він передбачає письмову форму оформлення і може бути використаний для експертної оцінки якості стоматологічної допомоги чи слугувати об'єктом судової експертизи.

Незважаючи на надзвичайну важливість добровільної інформованої згоди у медичній та стоматологічній практиці, ці документи, що є невід'ємним письмовим компонентом дискурсу стоматології, ще не отримали належної уваги з боку мовознавців. Тому метою запропонованої розвідки було визначити й схарактеризувати жанрові параметри такого документного жанру як *informed consent for dental treatment* – інформована згода пацієнта на виконання різних видів стоматологічного лікування та послуг. Об'єктом дослідження був письмовий жанр документу добровільної інформованої згоди на виконання стоматологічного втручання як компонента сучасного англomовного професійного дискурсу стоматології. Предмет дослідження – прагматичні чинники та різнорівневі мовні характеристики текстів цього жанру. Матеріалом дослідження слугували 50 типових форм інформованої згоди, що їх використовують у медичних установах США, котрі мають ліцензію на виконання різних видів стоматологічних послуг (New York City Metropolitan Hospital Center, Alliance for Dental Care PLLC (Rochester, NH)), а також надають страхові медичні компанії (Dentists Benefits Insurance Company (DBIC), MedPro Group). Корпус досліджуваних форм був складений з використанням онлайн-ресурсів Open Dental Software, American Dental Association dental records reference, Delta Dental Incorporation. Методи, використані в дослідженні, включали лінгвістичне спостереження, жанровий аналіз, спрямований на виявлення зв'язку форми і функції, що сприяє розумінню когнітивного структурування інформації; структурно-семантичний аналіз – для виявлення семантико-когнітивної структури досліджуваного жанру; контекстуально-інтерпретаційний та прагматичний аналіз тексту – для виявлення комунікативно-прагматичних інтенцій узагальнених адресантів, чинника їх адресатів, ідеологічного впливу дисциплінарної спільноти; дискурс-аналіз – для дослідження соціального контексту породження досліджуваного документного жанру.

Як підкреслює Р. В. Поворознюк [8, с. 67], отримання інформованої згоди – це «процедура, протяжний інтерактивний процес», протягом якого учасники (або потенційні учасники) здобувають інформацію, необхідну для прийняття свідомого рішення про участь у клінічному дослідженні чи лікуванні. Інформована добровільна згода на медичне втручання – це документ, що виник і набув усталеної форми у конкретній дискурсивній спільноті як тип соціально зумовлених, соціально орієнтованих та соціально пізнаваних комунікативних подій, спрямованих на досягнення визначених комунікативних цілей, що їх має відправник і може передбачити реципієнт, тобто викристалізувалася в окремий жанр професійного дискурсу. І хоча поняття жанру в сучасній лінгвістичній теорії не має строго усталеного визначення і розглядається з позицій різних дослідницьких парадигм, усе ж базовими характеристиками жанру суголосно вважаються його соціальна зумовленість, інформаційна, інтенційна та композиційна цілісність і завершеність, динамізм [2, с. 33–48; 10; 21]. У представленому дослідженні ми спираємося на визначення, запропоноване Т. В. Яхонтовою, за яким жанр – «це динамічна ментальна модель цілеспрямованих мовносоціальних дій, конвенційних за своїм комунікативно-когнітивним характером і відносно стереотипних за структурно-композиційним і мовностилістичним оформленням» [10, с. 6].

Аналіз жанру розпочинаємо з розгляду контекстуально-ситуативних параметрів, комунікативних цілей, жанрових ролей учасників та користувачів; далі досліджуємо формальне структурування наявного корпусу текстів, визначаємо основні жанрові елементи, особливості їхнього мовного втілення; оцінюємо місце і статус у системі жанрів дискурсу певної професійної спільноти, наявність зв'язків з іншими жанрами.

За J. Swales [21, с. 52–54], визнання загального набору цілей є основним принципом виділення жанру, і саме цілі зумовлюють його зміст і форму, вибір лексико-граматичних засобів, синтаксичних конструкцій. Тексти документних жанрів, як наголошують у своїх працях Н. В. Муравйова [6] та Л. В. Пізнюк [7], мають чітко й переконливо відображати причину й мету їх створення. Інформована згода як документ використовується для організації, упорядкування та керування соціальними зв'язками між інститутом та суспільством, між агентом дискурсу – лікарем та клієнтом дискурсу – пацієнтом, між агентами всередині інституту та, іноді, між іншими інститутами [1; 9; 11; 19]. Прагматична настанова жанру інформованої згоди на стоматологічне лікування полягає в наданні агентом дискурсу необхідної інформації про стоматологічні послуги, узгодженні та регламентації пов'язаних з ними необхідних дій з боку пацієнта (трансформація концептуальної свідомості адресата) з метою спонукати його до ухвалення зваженого рішення погодитися на медичне втручання (досягнення кооперативного результату) чи відхилити його [4; 19].

Тексти досліджуваних документів характеризуються високим ступенем інформаційної насиченості, містять актуальну змістово-фактуальну інформацію [4, с. 93], що є максимально експліцитною за своєю природою, бо виконання будь-якого медичного втручання у США передбачає надання достатньої кількості інформації про його характер та пов'язані з ним процедурні моменти, можливі альтернативи, ризики, період відновлення, ускладнення, тощо. До того ж ця інформація розрахована на посередню обізнаність пересічного клієнта – непрофесіонала у галузі медицини і, відповідно, потребує втілення у найбільш оптимальних для сприйняття адресатом мовних формах. Тому комунікативна стратегія інформування відіграє важливу жанровічну роль. Оптимальна організація взаємодії між лікарем – агентом дискурсу та пацієнтом – клієнтом дискурсу, що охоплює планування, прогнозування, поетапне розгортання комунікації у ситуації отримання інформованої згоди, налагодження кооперативної взаємодії та підтримання корпоративних характеристик у межах зазначеної ситуації спілкування, відбувається з використанням стратегії регулювання. Звідси випливає, що комунікативні стратегії інформування та регулювання є ключовими для досліджуваного документного жанру.

Учасниками професійного спілкування в рамках, окреслених жанром інформованої згоди, та основними користувачами жанру виступають лікар, чи ширше – медична установа, та пацієнт. Загалом, статусно-рольова модель спілкування «лікар – пацієнт» на сьогодні визнана асиметричною, статусно нерівною [13; 14; 15; 20]: у діалозі з пацієнтом лікар виступає у ролі комунікативного лідера та модератора, оскільки має більший комунікативний вплив, що ґрунтується на його авторитеті, професійних знаннях. Лікарі, медичні установи, залучаючи юристів, породжують ці тексти з урахуванням особливостей організації системи медичної допомоги, морально-етичних засад та правових норм суспільства. Слід звернути увагу, що, з іншого боку, інформована згода на виконання медичного втручання – це, як згадували вище, – форма реалізації прав пацієнта.

ента, а також свідчення його відповідальності за власне життя і здоров'я, його активного залучення до процесу лікування. Пацієнт як учасник жанру виступає не пасивним об'єктом медичних маніпуляцій, а виконує роль суб'єкта, що бере участь у вирішенні життєво важливих питань. Власне, інформована добровільна згода на медичне втручання відображає обопільну відповідальність, на якій ґрунтується колегіально-контрактна модель взаємодії «лікар-пацієнт», поширена у США та інших країнах уже майже століття [1, с. 29]. Отже, інформована згода на стоматологічне лікування – це конвенціалізована форма партнерства учасників в рамках інституційного спілкування.

Формальним ідентифікатором жанру, його внутрішньою структурою є функціональна організація жанрового змісту, текстова композиція та мовні особливості [12, с. 87]. Незважаючи на те, що у стоматологічній практиці США не існує єдиної строго усталеної форми інформованої згоди на стоматологічне лікування навіть у межах одного штату, більш того, такі форми досить часто розроблені з урахуванням певного виду стоматологічних послуг, наприклад, *Informed Consent for Composite Restoration, Informed Consent for Tooth Extraction, Informed Consent for Orthodontic Treatment, Informed Consent for Periodontal Treatment, Informed Consent for Crown and Bridge Prosthetics, Informed Consent for Minimal Oral Sedation*, найпоширенішою рисою структури таких документів є шаблонність та стереотипність.

Основою документа є текст – головний реквізит, що відображає його зміст. Тексти досліджуваного жанру охоплюють основні аспекти процесу отримання інформованої добровільної згоди, що представлені в окремих структурно композиційних блоках. Як і для усіх офіційних паперів, що мають характер документа, для досліджуваних текстів характерна чітка і логічна структура. Так, усі проаналізовані тексти містять інформацію про діагноз (*Diagnosis*); структурно-композиційний блок про рекомендоване стоматологічне втручання, де вказані його мета, характер (*Recommended Treatment, Work To Be Done*); блок про прогноз щодо хвороби, стану за умови втручання чи його відхилення (*Possible Outcomes*); альтернативи, що існують запропонованому способу лікування (*Alternative Treatments, Other Treatment Choices*); блок про потенційні ризики для здоров'я, можливі негативні наслідки та ускладнення, пов'язані з певним видом втручання (*Risks of The Recommended Treatment, Possible Side Effects and Complications*); блок про застосування медичних препаратів, наприклад, антибіотиків, знеболювальних чи заспокійливих засобів під час, до чи після процедури (*Drugs and Medication*). Окремим блоком, що не має строго фіксованого місця у структурі тексту інформованої згоди, представлена інформація про умови, від яких залежить досягнення / збереження результату медичного втручання (в тому числі дії пацієнта, які необхідно вчинити або від яких необхідно утриматися):

Cooperation: In the vast majority of orthodontic cases, significant improvement can be achieved with the patient's cooperation [27].

Caring for Appliances: Poor brushing increases the risk of decay when wearing braces. Excellent oral hygiene, reduction in sugar, being selective in diet, and reporting any loose bands as soon as noticed, will help minimize decay, white spots, (decalcification), and gum disease/problems. Routine visits every 3-6 months to your dentist for cleaning and cavity checks are vital during treatment [27].

Найбільш значима інформація у юридичному плані про те, що пацієнт має загальне уявлення про певний вид стоматологічного втручання та пов'язані з ним основні аспекти, мав можливість запитати у лікаря про все, що його цікавило чи турбувало, уважно ознайомився з текстом документа, та дав згоду на виконання стоматологічного втручання чи відхилив його, може бути представлена у вигляді окремого блоку (*Consent / Acknowledgement*) у кінці тексту документа:

Acknowledgement: I _____, have received information about proposed treatment. I have discussed my treatment with Dr. _____ an opportunity to ask questions and have them fully answered. I understand the nature of the recommended treatment, alternate treatment options, and the risks of the recommended treatment [24].

Ця ж інформація може бути інтегрованою в усі зазначені вище структурно-композиційні блоки та місти заклучну частину, представлену окремим реченням, про те, що пацієнт погоджується чи відхиляє запропоноване втручання:

RECOMMENDED TREATMENT: *The procedure(s) necessary to treat the condition(s) have been explained to me, and I understand the nature of the procedure as follows: _____* [23].

DRUGS AND MEDICATION: *I understand that antibiotics and analgesics and other medications can cause allergic reactions causing redness and swelling of tissues, pain, itching, vomiting, and/or anaphylactic shock (severe allergic reaction)* [26].

Отже, найпомітнішою рисою структури текстів досліджуваного жанру є шаблонність та стереотипність, що, загалом, характерно для документів. Деякі тексти мають більш детально розроблену структуру, але, в цілому, складаються з структурно-композиційних елементів, перерахованих вище.

Тексти інформованої згоди є медичними за своїм основним змістом, оскільки репрезентують спеціальні знання: предмет обговорення, правила та стандарти, що регулюють медичну діяльність, комунікативні установки, комунікативні ролі. На мовному рівні це втілюється, насамперед, з використанням фахової лексики та термінології:

I hereby authorize Dr. _____, and any other dentists of _____ to perform an endodontic (root canal) procedure on tooth (teeth) # _____, and I understand that this is an elective, urgent, or emergency procedure (circle one) [25].

Anesthetizing agents are infiltrated into a small area or injected as a nerve block directly into a larger area of the mouth with the intent of numbing the area to receive dental treatment [27].

Оскільки ця спеціальна інформація розрахована на посередню обізнаність пересічного клієнта – непрофесіонала у галузі стоматології, то, відповідно, для її втілення слід добирати найоптимальніші лексичні засоби, які були б максимально чіткими і зрозумілими для адресата. Іноді у досліджуваних текстах стоматологічні терміни, зокрема такі, що містять грецькі чи латинські терміноелементи, можуть тлумачитись шляхом використання синонімів – загальнозжовжених слів, наприклад: *I acknowledge that it is my own choice to replace them with composite (tooth colored) fillings* [25].

These complications may include: blocked canals due to fillings or prior treatment, natural calcifications, curved roots, periodontal disease (gum disease), splits or fractures of teeth [26].

Невід'ємною ознакою досліджуваних текстів є також лексичні маркери правового дискурсу: *I, therefore, authorize and request that the people described in paragraph 1 above, perform such procedures as are medically necessary and desirable, in the exercise of their professional judgment* [26].

My questions have been answered to my satisfaction. I am signing below that I have read and understood this form [25].

Комунікативна ініціатива та керування комунікативним процесом з боку лікаря, з одного боку, та суб'єктність пацієнта, його активна причетність до процесу лікування, з іншого, граматично втілені шляхом вживання речень в активному стані, які, а за нашими підрахунками це 62, 4%, переважають над пасивними конструкціями: *I will take reasonable steps to limit any complications of the treatment I have recommended* [24].

There are many ways to treat dental problems. I have chosen the one that I think best suits your needs [24].

I understand the recommended treatment and my financial responsibility as explained to me [24].

Активна діяльність пацієнта підкреслена дієсловами ментальної дії *to understand, to realize*, що вказують на осмислення та розуміння адресатом наданої інформації; здатність пацієнта вибирати, надавати перевагу, вимагати, тобто демонстрація його волі, втілені за допомогою дієслів *to agree, to authorize, to assume*, що експлікують модальне значення волевиявлення в аспекті волітливої суб'єктивної модальності.

На рівні синтаксису переважають конструкції, що оформлюють логічні зв'язки, структури зі значенням модальності (об'єктивної необхідності та можливості). Так, щоб продемонструвати нормативно обумовлений зв'язок між фактами, вживаються твердження у формі імплікативного судження «*If..., then...*», які є маркерами дискурсу права, наприклад: *If unexpected problems arise during the procedure, the doctor has my permission to do what is deemed necessary to correct the condition* [23].

If a remake is required due to my delays of more than 30 days, additional charges could be incurred [25].

Модальна семантика можливості, що характеризує речення з огляду на відношення його змісту до дійсності як потенційного чи нереального, що у будь-який момент може стати реальним, виражена модальними дієсловами *may, can*: *I understand that a more extensive restorative procedure than originally diagnosed may be required due to additional or extensive decays* [25].

I further understand that I may be wearing temporary crowns, which come off easily and that I must be careful to ensure that they are kept on until the permanent crown is delivered [27].

These complications are transitory, but on infrequent occasions can be permanent [27].

Модальна семантика об'єктивної необхідності втілюється за допомогою модальних дієслів *must, should, have to*: *A responsible escort must bring the patient to the office and take the patient home* [26].

Every female must inform the anesthesiologist and dentist if she could be or is pregnant [26].

Patients should not drive a car or operate machinery for 24 hours because the effects of sedation remain in the system even after the patient is awake and mobile [26].

Отже, інформована згода на стоматологічне втручання в сучасній стоматологічній практиці США – це документ, що викристалізувався в окремий самостійний жанр професійного дискурсу, надає інформацію про характер медичного втручання, фіксує процес спілкування між лікарем і пацієнтом, результатом якого є зважене рішення останнього погодитися на певне втручання чи відхилити його. Цей документ двосторонньої дії підкреслює важливість активної причетності пацієнта до вирішення питань, що стосуються його життя та здоров'я. Увесь комплекс структурно-композиційних та мовних засобів, що використовуються в текстах досліджуваного жанру, спрямований на актуалізацію тих фрагментів знань, які здатні виступити в ролі компонентів ситуації ухвалення рішення, таким чином, сприяючи формуванню у свідомості адресата психологічної готовності до здійснення певних практичних дій, на налагодження кооперативної взаємодії та підтримання корпоративних характеристик у межах зазначеної ситуації спілкування.

Перспективним є дослідження жанрових особливостей текстів інформованої згоди на стоматологічне втручання в діакронії, оскільки ця ситуація є не лише елементом професійного спілкування, але й елементом культури певного соціуму, і віддзеркалює його морально-етичні та соціально-правові аспекти. Дослідження жанрів професійного дискурсу сприяє ґрунтовнішому розумінню процесів розвитку певної галузі діяльності людини, надасть можливість простежити виникнення та становлення професійних дискурсів та, можливо, окреслити окремі напрямки їхнього подальшого розвитку.

Література:

1. Дегтярев Ю. Г., Фомин О. Ю., Солтанович А. В. Информированное согласие на медицинское вмешательство: медико-правовые аспекты. *Здравоохранение*. 2014. № 2. С. 27–38. URL: <http://www.zdrav.by/sites/default/files/pdf-all/informirovannoe-soglasie-na-medicinskoie-vmeshatelstvo-mediko-pravovye-aspekty.pdf> (дата звернення : 22. 01. 2019).
2. Корнейко І. В., Петрова О. Б., Попова Н. О. Теорія жанру: теоретичні та прикладні аспекти: [Монографія]. Харків: «Друкарня Мадрид», 2014. 127 с.
3. Костенко В. Г. Актуалізація інтердискурсивності в документній комунікації в галузі стоматології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Сер. «Філологія»*. 2018. Т. 1 (69). С. 219–221.
4. Костенко В. Г., Сологор І. М. Актуалізація комунікативної стратегії інформовання в текстах документів інформованої згоди на стоматологічне втручання. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. № 7. С. 92–97.
5. Ліщинська О. І. Цінність життя як аксіологічний орієнтир етико-прикладного знання. *Університетська кафедра*. 2013. № 2. С. 57–73.
6. Муравьєва Н. В. Документна лінгвістика. Litres, 2017. 612 с.
7. Пізнюк Л. В. Документна лінгвістика: навч. посіб. Київ: Державний Університет Телекомунікацій, 2018. 175 с.
8. Поворознюк Р. В. Інформована згода як об'єкт перекладознавчих студій. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2016. Кн. 2. С. 67–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJNR/Nzfn_2016_2_15. (Дата звернення: 29.03.2019).
9. Сенюта І. Я. Захист прав суб'єктів медичних правовідносин: деякі теоретико-правові аспекти. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 4. С. 11–18.
10. Яхонтова Т. В. Лінгвогенетика сучасної науки (на матеріалі англословних текстів): автореферат дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2014. 32 с.
11. Carmen M. G., del, Joffee S. Informed consent for medical treatment and research: a review. *Oncologist*. 2005. Vol. 10 (8). P. 636–641. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16177288> (Дата звернення: 21.03.2019).
12. Ferguson Ch. A. Language structure and language use. Stanford: Stanford university, 1971. 327.
13. Heritage J., Maynard D.W. Problems and Prospects in the Study of Physician-Patient Interaction: 30 Years of Research. *Annual Review of Sociology*. 2006. Vol. 32. P. 351–374. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/d065/3aac85083fcbcd0683845c1632d56e827b6.pdf> (Дата звернення : 18. 08.2018).
14. Leiberman J. A. Compliance issues in primary care. *Journal of Clinical Psychiatry*, 1996. Vol. 57. P. 76–85.

15. Li H. Z. Yum K., Deagle G. Asymmetrical Talk between Physicians and Patients. *Canadian Journal of Communication*. Vol. 32 (3–4). 2007. P. 419–433. URL: <https://www.cjc-online.ca/index.php/journal/article/view/1959/3152> (Дата звернення: 12. 12. 2018).
16. Mallardi V. The origin of informed consent. *Acta Otorhinolaryngologica Italica*. Vol. 25 (5). 2005 P. 312–327. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16602332> (Дата звернення : 8. 01. 2019).
17. Marta J. A linguistic model of informed consent. *Journal of Medical Philosophy*. 1996. Vol. 21. P. 41–60.
18. Mazur D. J. Informed Consent in the Twenty First Century: What It Is, What It Isn't, and Future Challenges in Informed Consent and Shared Decision Making. *Sociology Compass*. Vol. 7, Iss. 9. P. 762–774.
19. Nieuwkamp G. A. A. The theory of informed consent in medicine: problems and prospects for improvement (Doctoral thesis, Australian Catholic University). 2007. URL: [//doi.org/10.4226/66/5a94be1b5e4ed](https://doi.org/10.4226/66/5a94be1b5e4ed) (Дата звернення: 20.12.2018).
20. Ordóñez-López P., Edo-Mara N. Medical Discourse in Professional, Academic and Popular Settings. *Multilingual Matters*, 2016. 231 p.
21. Swales J. *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 260 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

22. Consent Form for Endodontic Treatment: URL: <https://www.padental.org/Images/OnlineDocs/ResourcesPrograms/Practice%20Management/ConsentFormEndodontic.pdf>.
23. Dental treatment consent form: URL: https://www.myclassicmile.com/wp-content/uploads/2014/05/894_DENTAL_TREATMENT_CONSENT_FORM.pdf.
24. Informed Consent for General Dental Procedure. Abington Dental Associates. URL: <https://www.abingtondental.com/wp-content/uploads/2018/08/Informed-Consent-for-General-Dental-Procedures.pdf>.
25. Informed Consent for amalgam (silver filling) replacement: URL: <https://dentistsbenefits.com/risk-management/informed-consent-form-samples/>
26. Informed consent for dental procedure: URL: <https://www.cda.org/MemberLogin/tabid/138/Default.aspx?returnurl>.
27. Patient Consent to Begin Orthodontic Treatment. URL: <https://www.tdicinsurantsce.com/Portals/0/Region-D/pdfs/forms/Orthodontic-informed-consent.pdf>.
28. Patient Information /Informed Consent Form for Dental Treatment: URL: www.mm3admin.co.za/documents/...04bb.../00031605.doc.